ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сололакская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction "Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Ձեռագրութիւնը ընդունվում է ստորագրված
Ձեռագրութիւնների համար [illegible]
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդագինի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասը՝ 5 րուբլին, որովհետև բերքի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի կունենայ։

Տարեկան բաժանորդագինը լրացողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆ, որը լոյս կը տեսնի աշնանը։

Յովսէփ, Տիգրան, Միքայէլ, Դաւիթ և Ասլան Ներսիսեան Աճարէկեանները և Մարիամ Ներսիսեան Յարութիւնեանը հոգեկան վշտով յայտնում են, որ յունիսի 8-ին Բագւում վախճանվել է իրանց քեռակին

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԵԱՆ
ՃԱՀՄՈՒՐԱԴԵԱՆԸ

Հոգեհանգիստը այսօր, յունիսի 10-ին, երեկ. ժամը 7-ին Ջրկինեանց եկեղեցում (Գրիբոյեդովսկայա փող.)։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը նոյն եկեղեցուց վաղը, հինգշաբթի, յունիսի 11-ին, դէպի Վերայի գերեզմանատուն։ Պատարագի սկիզբը նոյն եկեղեցում առաւօտեան ժամը 10-ին։
388. 2—1

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը

պատիւ ունի յայտնելու, որ շաբաթ, յունիսի 13 ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Ընկերութեան ընթերցարանի դահլիճում, (Абасъ-Абадская пл. № 7) նշանակված է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.
1) Կենտրոնի և ճիւղերի 1915 թ. նախահաշիւների քննութիւնը և հաստատութիւնը։
2) Քննութիւն և հաստատութիւն կենտրոնի և մի քանի ճիւղերի 1914 թ. հաշւի։
3) Խորհրդի և վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը։
4) Ընտրութիւն հերթով հեռացող խորհրդի չորս անդամի՝ պ. պ. բժ. Ազատարեանի, Ս. Մելքումեանի, Ն. Աբելեանի և Ա. Պողոսեանի փոխարէն և խորհրդի չորս փոխանդամների։
5) Ընտրութիւն վերստուգիչ յանձնաժողովի երեք անդամի և երկու փոխ-անդամի։
6) Ընթացիկ հարցեր։

Ծանօթ.—Այս ժողովը երկրորդը լինելով՝ կը կայանայ, անկախ ներկայ գտնվող անդամների թւից։
(2.) 386. 2—1

ԱՅՈ, ՊԷՏՔ Է ՎԵՐՋ ՏԱԼ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԽՕՍՔՈՎ, ԱՅԼ ԳՈՐԾՈՎ

Ժողովրդական կարճ առածները ահագին իմաստութիւններ են պարունակում։ Ռուսական առածը՝ «съ больной головы на здоровую»—շատ տեղին է այն վարմունքի առիթով, որ ունի տեղական մի հայ թերթ, որ յորդոր է կարդում, թէ պէտք է վերջ տալ անմիտ ու կրքերի արդիւնք ներհակութիւններին և հանրային տարրերի կուռ ու համերաշխ գործակցութեամբ առաջ տանել ազգային մեծ դատի գործը։ Բայց այս տարրական ճշմարտութիւնը, որ թերթը քարոզում է Նուպար փաշայի անուան հետ կապված միջադէպի առիթով, նա պարունում է այնպիսի խանձարուրների մէջ, որ միամիտ և գործին անիրազեկ ընթերցողը կարող է կարծել, թէ ազգային համերաշխութեան մեծ գործը քանդողը ոչ թէ ինքն, այդ թերթն է, կամ այն հոսանքը, որի բերանն է նա, այլ «Մշակը», որի միակ յանցանքն այն է եղել, որ մերկացրել է թէ այդ հոսանքի և թէ այդ թերթի սկսած անօթալի արշաւանքը Նուպար փաշայի դէմ, հետևաբար և ազգային համերաշխութեան մեծ գործի դէմ։

Եւ, ճշմարիտ, եթէ քննենք իրերը նոյն իսկ միայն ժամանակագրական կարգով, մենք կը տեսնենք՝ թէ ով է համերաշխութիւն խանգարողը, ով նրա ջատագովը և պաշտպանը։

Այս տարվայ մարտ ամսին Պօղոս Նուպար փաշան որոշում է բանալ համազգային հանգանակութիւն և հիմնել «ազգային շահերու պաշտպանութեան ֆօնդ», որ պէտք է ծառայէ նիւթական հայթայթելու բոլոր այն կազմակերպութիւններին, գործերին, որոնք կապված են ազգային մեծ դատի պաշտպանութեան հետ։ Անշուշտ, այդ ֆօնդը պէտք է նպաստէր և կամաւորական շարժման։ «Դաշնակցութիւն» կոչված կուսակցութիւնը, որ այդ միջոցին Եգիպտոսում հանգանակութիւն էր բացել յօգուտ կամաւորների, դիմում է Նրան և առաջարկում յետ կանգնել այդ ձեռնարկից, սակայն Նուպար փաշան գտնելով, և կարծի արդարացի, որ կամաւորական շարժումն էլ պէտք է լինի համազգային և ոչ կուսակցական գործ, քանի որ հայ ազգի բոլոր հոսանքները և խաւերը, տալով կամաւորներ, չէին ցանկայ ունենալ իրանց վրա որևէ մի կուսակցութեան հեգեմօնիան, մերժում է, բնականաբար, «Դաշնակցութեան» առաջարկը և, ստանալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութիւնը ու սանկցիան, բացում է հանգանակութիւնը։ Այդ տեղի է ունենում մարտ ամսի վերջերին։ Եւ ահա «Դաշնակցութիւնը», փոխանակ համակերպելու Պօղոս փաշայի արդարացի առաջարկութեան և պահանջին, հրատարակում է նրա դէմ մի յայտարարութիւն, որի մէջ ցոյց է տալիս Նուպար փաշային իբրև թշնամի ազգային դատի և հակառակորդ կամաւորական շարժման և վերագրում է նրան զանազան ստոր դիտաւորութիւններ։ Եւ, ի հարկէ, չփոթելով այդպէս մտքերը, կուսակցութիւնը որոշ չափով հասնում է իր նպատակին—խանգարել հանգանակութիւնը, և ահա այդ խանգարման վրա է մատնացոյց լինում Նուպար փաշան իր հեռագրի մէջ, երբ ասում է, թէ շնորհիւ «որոշ տարրերի» թշնամութեան, հանգանակութիւնը առաջ չը գնաց և նա կարողանում է կամաւորների օգտին ուղարկել միայն 10,000 րուբլի։

Երբ «Դաշնակցութեան» այդ յայտարարութիւնը ստացվեց Թիֆլիսում, վերոյիշեալ հայ թերթը, որ այժմ է միայն զգում իր սխալը և կողմնակի կերպով խոստովանում, ինքն էս տպեց մի առաջնորդող յօդուած, ուղղված Նուպար փաշայի դէմ, որին հրաւիրում էր ենթարկվել Թիֆլիսի Հայկական Բիւրօյի հրամաններին։

Եւ ահա այդ արտայայտութիւնների և ցոյցերի դէմ դուրս եկաւ «Մշակը» շատ մեղմ և համեստ յանդիմանութիւններով, և այդ յանդիմանութիւններն են, որ յիշեալ թերթը համարում է անտեղի վէճ «Մշակի» կողմից։

Օրը ցերեկով կատարել այդպիսի յանցագործութիւն և ապա վեր կենալ մեղադրել նրան, ով յանդիմանել և մերկացրել է այդ արարքը, կը նշանակէ զուրկ լինել որևէ բարեխղճութիւնից և ամենատարրական ճշմարտութեան զգացմունքից։ Դուրս է գալիս, որ մեղաւոր են ոչ թէ այն կուսակցութիւնը և այն թերթը, որ կատարել են այդ յանցագործութիւնը, այլ «Մշակը», որ միայն մատնացոյց է եղել այդպիսի տգեղ վարմունքների վրա։

Թիֆլիսի հայ թերթը այսօր խոստովանում է, թէև ոչ անկեղծօրէն, բացէ ի բաց, այլ մանուածապատ և կողմնակի կերպով, կատարված սխալը։ Նա խոստովանում է նոյնիսկ, դարձեալ ոչ անկեղծօրէն և համարձակ, որ սխալ է եղել «Մշակի» վերաբերմամբ կարծիքը, և կոչ է անում համերաշխութեան, կոչ է անում վերջ տալ հակառակութիւններին, համերաշխ գործել։ Մենք նոյնիսկ այդ կողմնակի և մանուածապատ խոստովանութեան ընդ առաջ կը գնայինք և պատրաստ ենք գնալ, եթէ թերթը դարձեալ նոյն համարում, ուր համերաշխութեան կոչ է անում իր խմբագրականով, առածը չը ջնջէր ամբողջովին, զետեղելով մի զզուելի պրովոկացիոնական յօդուած «Մշակի» դէմ ոմն Ար—մանի, մի պրովոկացիա, որի դէմ իր ժամանակին մենք ամենաֆորմալ և կտրուկ հերքումը տպեցինք Մեսրոպ եպիսկոպոսի տպել տուած հեռագրի առիթով։

Եւ ահա Ար—մանների պէս գրողների յօդուածները համոզում են մեզ, որ թերթի կոչը անկեղծ չէ և արդիւնք է միայն մի նոր մանեօվրի։

Ցոյց տուէք նաև գործով և ոչ միայն խօսքերով ձեր համերաշխական ոգին և մենք ամեն քայլէ պատրաստ ենք գործելու միասին յօգուտ մեզ ամենքիս ոգևորող ազգաշահ վեհ գործի։

Հ. Ա.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8—9 յունիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Յունիսի 6-ին տեղի էր ունենում աննշան հրացանաձգութիւն Ցէվի շրջանում։

Մնացած զօրաճակատում փոփոխութիւն չը կայ։

Յունիսի 7-ին աննշան ընդհարումներ են Օլթիի ուղղութեամբ։

Թիւրքերի փորձերը՝ յարձակման դիմելու Կալօջիկ լերան ուղղութեամբ, վանվեցին։

Մնացած ուղղութեամբ դրութիւնը նախկինն է։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՍՕԼՈՒՆ.— Միտիլէնից հաղորդում են, որ անգլիական նաւատորմը Եգէյեան ծովում ջրասուզել է գերմանական մի սուզանաւ։

Դաշնակիցները շարունակում են ռմբակոծել փոքր-ասիական ափի քաղաքները։

ԱԹԷՆՔ.—Թիւրքերը, նախատեսելով որ իրանք պարտվելու են Գալիպօլի թերակղզում, ստոյգ տեղեկութիւնների համաձայն, վճռել են ջրասուզել ապրանքատար նաւերին Նագարայի մօտ։

Թիւրքաց նաւատորմը, սուզանաւերի ներկայութեան պատճառով, մնալու է Ոսկեղջիւրում։

Հէնց որ նոր զօրքեր ափ իջնեն, դաշնակիցները վճռական յարձակման կը ձեռնարկեն Կրիտիայի ամրացված դիրքերի դէմ։

Վերջին օրերը նեղուցի ափերը ենթարկվում են ուժեղ ռմբակոծութեան։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Կոստէնհագէնից յայտնում են, որ Թիւրքերի կորուստները Գալիպօլի թերակղզում վերջին տասն օրում հաւասարվում են 80 հազար մարդու։

◆ Թիւրքաց զօրքերին հրաման է տըրված հեռանալ Ադրիանուպոլսից։

◆ «Пр. Край»-ը յայտնում է, որ Ռումինիայից Ռոստով են հասել 80 հայ կամաւոր, որոնք արդէն մեկնել են կովկասեան ռազմաճակատը։ Այս օրերս, նոյն լրագրի ասելով, Ռոստովում սպասվում են 400 հայ-կամաւոր Բուլղարիայից։

◆ Թիֆլիսից «Пр. Край»-ին հեռագրում են, որ Թիւրքերի գործունէութիւնը Օլթիի զօրաճակատում կենդանանում է։ Հիւանդացածների փոխարէն զօրքերի մէջ են մտնում նոր զինուորներ։ Հաւանական է, որ Թիւրքերը փորձեն դեկտեմբերի նման արշաւանք գործել, Դարդանէլում ունեցած անյաջողութիւնների փոխարէն։

ՎԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ ԵՒ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

(Սեփ. Թղթակցից)

VI

Վան, 25 մայիսի

Կոտորածի աղդարար նշանը քաղաքում էլ չուշացաւ։ Ապրիլի 7-ի առաւօտը Այգեստանի արևելակողմը միլլի զինուորները ուզում են ձեռք գցել Շուշանց գիւղից քաղաք փախչող մի քանի հայ կանանց. նոյն տեղում գտնված հայ պահակներն արգելել են ուզում. միլլիները կրակ են բացում նրանց վրա, ուր սպանվում են երկու սահ. ռամկ. պատուական երիտասարդներ, որոնք առաջին զոհերն են լինում և որանից ծայր է տալիս առաջին պայթիւնը քաղաքում։ Հազարաւոր միլլիներն անդադար համազարկեր և թնդանօթի ռումբեր են տեղացնում Այգեստանի ու մի քանի ժամ յետոյ էլ՝ Քաղաքամիջի վրայ, որոնց պատասխանում են հազիւ 250 հրացանակիր և 200 մաուզէր-ատրճանակակիր երիտասարդներ Այգեստանում և 30 հրացան, 80 ատրճանակներ էլ Քաղաքամիջում, հրացաններից գրեթէ կէսը լինելով հին բէրդանկաներ և Թիւրքական մարտիններ և կափսուլներ, մնացածները միայն մաուզէրներ, մօսիններ և այլն։

Յաջորդ գիշերը գնդակահարութիւնը աւելի ևս սաստկանում է. կարկտի նման գնդակներ են տեղում Այգեստանի ու Քաղաքամիջի վրա՝ բնակիչներին սարսափեցնելու նպատակով, բայց առանց հետևանքի. հայ մարտիկները հեգնում են այդ անմիտ գնդակահարութիւնը և հազիւ թէ հատ-հատ կրակում են, յայտնելու համար որ դիրքերը պարապ չեն, չը համարձակվեն մօտենալ։ Թիւրքերի նպատակն էր նաև, որ հայերը պատասխանէին նոյն չափով և սպառէին իրանց փամփուշտները, որ արդարև կը սպառվէր. այդ գիտէին հայերը և օրէ-ցօր լոյս տեսած թռուցիկները կրկնում էին այս պատուէրը. «Խնայեցէք ձեր փամփուշտները»։ Հայերը պաշտպանվում էին ցեխից բարձրացրած պատերի ետևում, որի վրա բացած ծակերից կրակում էին. Թնդանօթը փլցնում էր վերին յարկերը, իսկ նրանք իջնում էին ստորին յարկերում, պատերը թանձրացնում նոր պատերով, մէջտեղում հողով, որի մէջ թնդանօթի ռումբերը խրվում ու չէին վնասում. իսկ շատ տեղեր էլ, ուր կարելի չէր լինում փլած պատերի ետևում պատսպարվել, կամ արդէն տներ չը կային, խրամներ էին բացել, որոնց մէջ մտնելով կռւում էին։ Այդ խրամները մօտ 4 կիլօմետր երկարութիւն ունէին։

Թիւրքերն էլ ունէին իրանց դիրքերը՝ միևնոյն կերպով, ինչպէս հայերինն էր, որոնց քանիներն իշխում էին հայոց դիրքերի վրա. բայց հայերին աջողվեց նրանցից շատերն այրել, ինչպէս հեռագրատունը, օսմ. բանկը, զինուորական մթերանոցը և Ծիտէճեանի խանը, ուր կառավարութեան դատարաններն էին՝ Քաղաքամիջում և Համուտ աղայի զօրանոցն ու անգլիական հիւպատոսարանը Այգեստանում, որոնցից զօրանոցի ներքև պայթուցիկ ռումբեր զետեղեցին ստորերկրեայ ճանապարհ բանալով, որ գըրոհեց ահագին շէնքը և հրդեհ առաջացնելով՝ այրեց, ինչպէս և ուրիշ կարեւոր դիրքեր. մինչդեռ Թիւրքերը չը կարողացան հայերի ոչ մի դիրքը փչացնել կամ գրաւել, չը նայելով որ իրանց կողմն ունէին 20-ի չափ մեծ ու փոքր թնդանօթների առաւելութիւնը։

Ամենից աւելի յուսահատական եղան ապրիլի 25-ի և 26-ի օրերը, երբ Վանի շուրջը Վարագի լեռան վրա դիրք բռնած 500-ի չափ գիւղացի ռազմիկներ, որոնք գիւղերի ու գաւառների կռիւներից նահանջել ու պաշտպանողական դիրք էին բռնել Վարագում, չը կարողացան դիմանալ իրանց վրա ուղղված համազարկներին ու թնդանօթների կրակին ու նահանջեցին Այգեստան, իրանց հետ բերելով 7000-ից աւելի անզէն ժողովուրդ, կին ու տղաներ, որոնք մինչ այն օր Վարագի պաշտպանութեան գծում էին մնում իրանց անասուններով միասին և յարաբերութիւն պահում ինչպէս Այգեստանի, նոյնպէս էլ շրջակայ մի քանի հայ գիւղերի հետ, որոնք գտնվում էին նրանց պաշտպանութեան գծում։ Սրանց նահանջի ժամանակ բազմաթիւ կին ու տղաներ կոտորվեցին ճանապարհին, իսկ անասուններ աւարվեցին։ Նոյն օրերում այրվեցին նաև Վարագի, Կարմրուորի ու Սալնապատի վանքերը, իսկ Վարագի երկու վարդապետներն արդէն առաջին օրից սպանվել էին։ Այս նահանջով, որով Այգեստանի անպատսպար բնակիչների թւի վրա իբր 7000 հոգի էլ աւելացաւ, Այգեստանում հացի խնդիրը աւելի սուր բնոյթ ստացաւ։ Ի դէպ է ասել, որ Շատախից զատ ոչ մի գիւղում կամ գաւառում հայ մարտիկները 1—2 օրից աւելի չը կարողացան դիմադրել ու նահանջեցին Այգեստան, Փեսանդաշտ, ուր յարաբերութիւն կապեցին Շատախի հետ, և Լիմ անապատ, ուր ապաստանել էին իբր 8000 հոգի Թիմարի գիւղերից։

Մոկացի

ՓԱՌՔ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՆ

Համազարկ էր…

Սուգի և շիւանի սև օրերը կը տիրէին ամեն կողմ։

Բովանդակ հայութիւնը օրհասականի ժամեր կապրէր, վառօդի և արեան հոտը կը բուրէր ամեն կողմ, մանաւանդ հոն՝ ուր հայու մը կենդանութեան նշոյլը կ՚երևէր։ Քանդումի գործը կրկին հայ օջախին կը սպառնար այս անգամ աւելի ահաւոր. աւելի սահմռկեցուցիչ։ Բոլէները նոր մահերու լուրերով կը համարուէին։ Սև ուրուականը հայ շինականին դուռը կը յածէր։

Մռայլ էր մեր աշխարհը։

Բնաջնջումը ակներև էր և պայքարը անողոք. ազատ կամ ստրուկ ապրելու վճռականութիւնը տրուած էր։

Եւ ահազանգը կը հնչէր. հեռու հորիզոններուն վրայ վառօդի և արեան հոտը կը բուրէր. հերոսներու մեծ վաթանը հսկայ պայքարի մռայլութիւնը կլմբռնէր։

Դէպի կռի՛ւ…

Վասպուրականը կրկին ըմբոստութիւն կը յայտարարէր. փա՛ռք անոր։ Ամեն կողմէ պատնէշներուն վրայ հայ կորիւնները իրենց մեծ հայրենիքին՝ Թիւրքաց Հայաստանի դարաւոր վրէժովը վառուած կը կրակէին. ի՛նչ հերոսական պայքար այդ սարալանջերուն վրայ, ուր հայուն վաղուան փառքի մեծագոյն յիշատակարանները պիտի բարձրանան։

Քսան և ինը օրուան հերոսական կռիւը, կռիւ աւելի քան 20,000 Թիւրքի և քիւրդի դէմ, մեծագոյն գրաւականը պէտք է դառնայ հայութիւնը միութեան բերելու իր սրբազան իդէալին մէջ. անիկա պէտք է ըլլայ արիւնոտ յիշատակներու տեղ նոր հանգանակ մը՝ ամբողջին, նոր յոյս մը՝ ամենուն։

Վասպուրականի փրկագործ պայքարէն կերտուած մեծ նշանաբանին առջև թող գան խոնարհելու ազատութեան ճշմարիտ արշալոյսին կարօտովը հալումաշ հայ ցեղին մնացորդները, կուսակցական հատուածները, դարերական հարազատները։

Պատի՛ւ քեզի, ո՛վ Վասպուրական, արեան այն նուիրաբերման համար, զոր չխնայեցիր ընտիր զաւակներուդ կեանքի դնովը։ Ցայնկոյսներու և Այգեստանի պատնէշներուն վրայ ապրած կեանքդ ապագայ մեր զօհարը պիտի ըլլայ պատմութեան մէջ։ Վարագի սարը և Արարքի յաղթական կատարները տխանիի կոթողները պիտի մնան այն փառքին, որ ռամկավար, դաշնակցական և

[illegible]

թեամբ պայքարուած ազատամարտի ոգին է։ Եւ դուք, հայորդիներ, վշտի տեղ նոր երգ, լացի տեղ նոր ժպիտ տարէք Վան և չմոռնաք գէթ վերջին անգամ, ձեր ճանապարհին, Հայոց Հայրիկին գերեզմանին առջև ծնկաչոք երգել։

Մեր սիրտն ու հոգին քեզ լինին ղուրբան,
Հրեշտակ հայ ազգին Հայրիկ ջան, կերթանք դէպի Վան։

Իսկ ծաղիկներով ու վարդերով ծածկել այն շիրիմները, որոնք հարթեցին մեր ազատութեան ճանապարհը նոր յաղթանակներու համար։

Հերոսական ի՜նչ հիանալի օրինակներ տուին վանեցի մայրեր ու քոյրեր պատնէշներու մէջ ու ամեն տեղ գնդակներու տարափին տակ հայ քաջերուն փամփուշտներ հասցնելով։

Չէ, Հայաստանը մեռած չէ,
Եթէ կանայք այսպէս են։

Վասպուրականի զաւակներուն քաջութեան այս ժամը, արեան գինը, հայուն անցեալ եղերերգութիւնը դիւցազնութեան կը փոխէ։ Թնդանօթի ռումբերուն դէմ՝ ռազմերգի աղաղակ, հրացանին դէմ սուրհանդակ — ահա Վանի ինքնապաշտպանութեան և ազատութեան փառաւոր դրուագները։ Այս սրբազան տաճարին առջև թող մօտենայ ամեն հայ՝ պաշտումի նուիրաբերումով մը։ Եւ երբ դղրդին Թիւրք թնդանօթներու որոտները ռուս յաղթական բանակին և հայ քաջերի կամաւորներուն գնացքին առջև, և երբ կըրկին լսուի բլբուլին ձայնը, մենք հայ կեանքին և հայ պատմութեան մէջ քանդակուած կուզենք տեսնել վանեցի Եղիայի մօր հերոսական արտայայտութիւնը և սա հրաւէրը հայ կռուողներուն՝ «...Եղիաս սպաննուեցաւ, կռուեցէք զաւակներս. դուք իմ Եղիաներս էք...»։ Իսկ մենք կոգեկոչենք՝

Ցարգանք ամենուն...
Փառք Վասպուրականին։

Գիւակ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից։

Շավէլի շրջանում էական փոփոխութիւններ չը կան։

Յունիսի 6-ին և 7-ին աւելի յամառ կռիւներ տեղի ունեցան Բինգօվա գետակի մօտ, ուր մենք մի փոքր առաջացանք։

Նարեվի զօրաճակատում ուժեղ թընդանօթաձգութեան պաշտպանութեան տակ գերմանացիների աննշան ույժեր ապարդիւն տեղը փորձեցին յարձակում գործել Օմուլէվի և Օրժիցայի միջև։ Վիսլայի ձախ ափում յունիսի 7-ի արևածագին թշնամին յարձակման դիմեց առանձին զօրամասերով Պիլիցա գետի հարաւային ուղղութեամբ. Գարճառև կռւից յետոյ նա վռնդվեց, տալով մի քանի հարիւր գերի։

Տանէվի զօրաճակատում—թնդանօթաձգութիւն է։

Թշնամին շարունակում է առաջանալ Րավա Ռուսկայա շրջանում։ Լոյս յունիսի 7-ի գիշերը մեր զօրքերը ետ քաշվեցին Գօրօդոկայի լճերի մօտից դէպի Լվովի դիրքերը։

Դնէստրի վրա թշնամին ապարդիւն յարձակումներ էր գործում Նիկոլաէվի և Ժիդաչէվի միջև, ըստ որում Դեմէնկա-Լէսնա գիւղերի մօտից նա վռնդվեց իր համար խոշոր կորուստներով։

Գալիցիայի և Բուկովինայի մնացած զօրաճակատում թէև շարունակվեցին մի քանի կէտում յամառ կռիւներ, բայց թշնամուն ոչ մի տեղ չաջողվեց առաջանալ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՓԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Արրասի հիւսիսում մենք շարունակեցինք մեր գործողութիւնները և շատ տեղերում քաղեցինք վերջին օրերի աջողութիւնների պտուղները։ Նաանդուն կռւից յետոյ Բիւվալի դաշտավայրը, որ թշնամին պաշտպանում էր յամառութեամբ, մենք վերցրինք շեշտակի գրոհով։ Մենք ձեռք ձգեցինք մի քանի գնդակացիրներ և մօտ 10 գերի, ավելնետև թշնամին ցոյց էր տալիս օրհասական դիմադրութիւն։

Նօտր-Դամ-դը-Լօրէտ շրջանում մենք Սուշէի ուղղութեամբ ձեռք ձգեցինք մի քանի խրամատ և մօտ 300 գերի, որոնցից 10-ը օֆիցեր են։

Լաբիրինտի հիւսիս-արևելեան մասում անցեալ գիշեր թշնամին կատաղի հակայարձակումով խլեց մեզանից մեծ տարածութիւն, բայց մենք յետոյ վանելով թշնամուն կրկին տիրեցինք նրան։ Այս կռւում երկուստեք սաստիկ թնդանօթաձգութիւն էր տեղի ունենում։

Լեպրէտրի անտառում թշնամին փորձեց յարձակում գործել մեզ վրա, բայց անկարող եղաւ առաջանալ։

Էլզասում, չը նայած խիտ մառախուղին և յորդ անձրևին, մեր առաջխաղացումը շարունակվեց Ֆեխտա գետի երկու ափով։

Մենք ամրակծեցինք Մետցերալի կայարանը և պայթեցրինք ռազմամթերքների պահեստը։ Երևելեան դէմ մեր զօրքերը վերջնականապէս շրջապատեցին Մէտցէրալը, որը գերմանացիք հրդեհեցին մեկնելուց առաջ։

Բէլգիական պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է.

«Յունիսի 5-ին թշնամու թնդանօթները ամրակծեցին մեր խրամատները»։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Գերմանական կորուստների ցուցակները տպված են 7000 երեսմանր տառերով։ Հրատարակութիւնների թիւը հասել է 518-ի։ Ստացված ցուցակներից վերջինը յունիսի 3-ից է։ Համաձայն այդ ցուցակի, ի միջի այլոց նշանաւոր պալատական գունդը ապրիլի 29-ից մինչև մայիսի 18-ը կորցրել է 850 մարդ, որոնցից 14 օֆիցէր սպանված և 17 վիրաւոր։ Շատ գնդեր, անկասկած, դադարել են գոյութիւն ունենալ իբրև ինքնուրոյն միութիւններ։

ՀՌՈՄ.— Զինուորական վարչութիւնը ձեռք է առնում միջոցներ՝ կենդանացնելու համար գրաւած երկրների խաղաղ կեանքը։ Կենտական մթերքները ազգաբնակութեանը վաճառվում են էժան գներով։ Շուկաները սկսել են գործել։ Կազմակերպվում է սանիտարական օգնութիւն։ Ազգաբնակութիւնը յօժարակամ վերցնում է իտալական դրամները։ Կառավարութիւնը նպաստներ է տալիս աւստրիական ծառայութեան մէջ գտնվող զինուորների ընտանիքներին, ինչպէս վերջինները ստանում էին աւստրիական բէժիմի ժամանակ։

ՍՕՖԻԱ.— Մեծ Իշխ. Կոնստանտին Կոնստանտինովիչի մահվան առիթով պալատում նշանակվեց 2 շաբաթով սուգ։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Ամստէրդամի «Տելէգրաֆ» լրագիրը թւելով մէկառ մէկ անպաշտպան քաղաքները, որոնք ենթարկվեցին գերմանական աէրօպլանների ռմբակոծութեան, ասում է, որ ֆրանսիացիք լիակատար իրաւունք ունէին ռմբակոծել Կարլսրուէն։

Մասնաւոր տեղեկութիւնների համաձայն, շվէդական թագուհին և մեծ-դքսուհին ռմբակոծութեան ժամանակ Կարլսրուէում թագնվել են նկուղում։

ՍՈԼՈՒՆ.— Դաշնակիցները տեղեկացրին յոյն կառավարութեանը, որ յունական նաւահանգիստներից մեկնող բոլոր յունական շոգենաւերը նայվելու են դաշնակից նաւատորմից հաւաստիանալու նպատակով, թէ չը կա՞յ, արդեօք, նրանց վրա բէնզին գերմանական սուզանաւերի համար։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Մանրամասն ստուգութիւնից երևաց, որ Կարմիր Խաչի կենտրոնական դանձարկղում առ. 1-ին մայիսի կար կանխիկ դրամ և տոկոսաբեր թղթեր 22,168,842 ռուբլու. մայիսին ստացվեց 1,280,471 ռ., ծախսվեց 3,533,550 ռ.։

ԿԻԵՎ.— Հոգևոր ճեմարանի խորհրդի խնդրին՝ ընդունելու ճեմարանի պատուաւոր անդամի կոչումը՝ Գերագոյն Զօրահրամանատարից ստացվեց հետևեալ հեռագիրը բէկտորի անունով. «Զափազանց զգացված եմ և ամբողջ սրտից շնորհակալ եմ ձեզանից և Կայսերական Կիևի հոգևոր ճեմարանի խորհրդից Ինձ ճեմարանի պատուաւոր անդամ ընտրելու համար։ Եթէ Թագաւոր կայսրը բարեհաճէ թոյլատրել, առանձին շնորհակալութեամբ կընդունեմ այդ պատուաւոր կոչումը։ Գեներալ-ադիւտանտ ՆԻԿՈԼԱՅ»

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

◆ Հաղորդում են, որ Կրուպպի գործարաններում ներկայումս աշխատում են 115,000 բանւոր, սովորական 70,000-ի փոխարէն։

◆ Պետրօգրադում քայքայված ծայրագաւառների օգտին կայացած հանգանակութիւնը տուել է մօտ 170,000 ռուբլի։

◆ Մայրաքաղաքի մամուլը ներքին գործերի մինիստրի պաշտօնում նշանակված իշխ. Շչէրբատովին բնորոշում է ընդհանուր առմամբ բարեացակամ և չափաւոր աշխարհահայեացքի տէր անձնաւորութիւն։ Հաւանօրէն նոր մինիստրը ոչինչ նորութիւն չի մտցնի, բայց կաշխատէ մօտեցնել հասարակութեանը կառավարութեան հետ։ Իշխան Շչէրբատովը Կրիվօշէինի թեկնածուն էր։ Նոր մինիստրի եղբայրը գտնվում է Գերագոյն Զօրահրամանատարի ադիւտանտների թւում։ Երիտասարդ ժամանակ Շչէրբատովը ուսումնասիրեց կենդանաբուծութիւնը և գիւղատնտեսութիւնը։ Իր նոր պաշտօնի տեղեկութիւնը ստանալով, նա ասել է. «Ինձ բաժանում են իմ սիրած գործից։ Սովորական պայմաններում ես երբեք չէի ստանձնի ներքին գործերի մինիստրի պաշտօնը, բայց այժմ ամեն մարդ պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը»։

◆ «Н. В.»-ի նոր տեղեկութիւնների համաձայն, Կարլսրուէում դաշնակիցների օդագնացի նետած ռումբերից սպանվել են 28, վիրաւորվել են 60 մարդ. մօտ 100 տուն քանդվել են։

◆ «Б. В.»-ի տեղեկութեան համաձայն, Բեռլինում 2000 հոգուց բաղկացած ամբոխը փորձել է ցոյց անել րայխստագի շէնքութեան առաջ, պահանջելով հաշտութիւն կնքել։ Ոստիկանութիւնը ցրել է ամբոխին։

◆ Ռումին կառավարութիւնը հրամայել է Աւստրիային մերձ նահանգների ազգաբնակութեանը քշվել երկրի խորքը։

◆ «Р. В.»-ին հաղորդում են Պետրօգրադից. «Կռիւները Գալիցիայում տեղի են ունենում Լվովից 25—28 վերստ հեռաւորութեան վրա։ Կարելի է ասել, որ Լվովը կարեոր է պաշտպանել քանի կօգտագործվեն նրա շրջանի ինքնապաշտպան յատկութիւնները։ Բայց երբ Լվովը գտնվի թնդանօթաձգութեան տակ, ռազմագիտական տեսակէտից աննպատակայարմար է պաշտպանել այն՝ ինչ էլ որ լինի»։

◆ «РѢЧЬ»-ը նկատում է, որ ըստ երևոյթին, գերմանացիները որոշել են լարել իրանց ամբողջ հզօրութիւնը արևելեան ճակատի դէմ, որպէսզի այստեղ ձեռք բերած յաղթութիւններից յետոյ, նորից կրկնապատկված թափով, յարձակվեն արևմտեան ճակատի վրա։ Գլխաւոր հարուածը ուղղվում է Լվովի դէմ, որի ռազմական նշանակութիւնը զգալիապէս ընկել է, քանի թշնամին մօտենում է նրա շրջանին, որպէս Գալիցիայի երկաթուղագծերի հանգոյցներ։ Լվովին տիրելը թշնամուն բացի բարոյական բաւականութիւնից ոչինչ չի տայ, քանի որ մեր կենդանի ույժը դեռ ես մնում է Գալիցիայի հողում։ Մեր սահմաններին մօտենալով, մենք հնարաւորութիւն ենք ստանում մօտ լինելու ըստ ամենայնի պատրաստի և ամուր դիրքերի մեր սեփական երկրում։ Թշնամու՝ Գալիցիա ներխուժելը նպատակ ունի կտրել մեր կենդանի ույժը։ Մեր գործը լինելու է՝ պահպանել մեր զօրքը կուռ ընդունակ։ Ամենից նպատակայարմարը այդպիսի հանգամանքներում է պաշտպանողական դրութիւնը։ Աւստրօ-գերմանացիների սկզբնական ծրագիրը՝ Լեհաստանում անցնել մեր ամրութիւնների թիկունքը, ներկայ պայմաններում, աւստրիական զօրքերի համարեա լիակատար ջախջախումով, զինուորական հեղինակաւոր անձանց ասելով համարվում է միանգամայն անիրագործելի։

◆ «Б. В.»-ի ասելով, որոշ տուեալների հիման վրա, արևմտեան ճակատից մեր ռազմաբեմը գերմանացիների բերած զօրքը հասնում է ապրիլի սկզբներին արևմտեան ճակատում գտնված բոլոր ույժերի 30%-ին։ Գերմանացիների նպատակն է՝ ձեռք բերել շուտափոյթ լուծումն ռուսական ճակատում. այս ճակատում դանդաղեցման ինքնաքանչիւր օրը գերմանացիների համար կարող է սեռելել վտանգաւոր ճգնաժամ։ Որքան որ գերմանացիները հետաքրքրված են արագ լուծումով, նոյնքան և իւրաքանչիւր աւելորդ օր մեզ համար օգտակար է։ Եթէ Գալիցիայի դրութիւնը ստիպէ մեզ ընտրութիւն անելու՝ պահպանե՞լ մեր ձեռքին Լվովը թէ պահպանել գործողութիւնների ազատութիւն, ընտրելով վճռական ճակատամարտի տեղը և ժամանակը, այդ դէպքում շատ հաւանական է, որ մենք ստիպված կը լինենք տալու մի ծանր զոհ և բաժանվելու Գալիցիայի մեր թանգագին մայրաքաղաքից։

◆ Վիէննայի թերթերը հաղորդում են, որ Վիէննայում, Կրակօվում և միւս քաղաքներում տարածված է խոլերա։

◆ «Б. В.»-ն հաղորդում է, որ ծովային շրջանները կարուկ կերպով հերքում են այն լուրերը, թէ մեր նաւատորմը կռիւ է ունեցել գերմանական նաւատորմի հետ Ռիգայի ծոցում։

◆ Մոսկվայի դէպքերի առիթով նաև ի նկատի ունենալով այն լուրերը, թէ չարամիտ անձինք զրպում են Բեսզանի նահանգում բռնութիւններ գործ դնելու, Բեսզանի նահանգապետը յայտնում է, որ թոյլ չի տայ խախտել կարգուկանոնը և կանգ չի առնի ոչ մի միջոցի առաջ։

◆ Եարօսլաւում արգելված է որևէ ցոյց անել։ Հայրենասիրական ցոյցեր թոյլատրվելու են ոստիկանութիւնից միայն այն դէպքում, եթէ ուրախալի տեղեկութիւն ստացվի պատերազմաբեմից։

ԽԵՂԴԻՉ ԳԱԶԵՐ

—

Գործող բանակից Պետրօգրադ է վերադարձել Վ. Վ. Ժուկովսկի, որ անձամբ ականատես է եղել գերմանացիների նոր մղձաւանջային զէնքի՝ խեղդիչ գազերի ներգործութեան։

— Ես,—պատմում է Ժուկովսկին,—տեսայ խեղդիչ գազերի ներգործութեան պատկերը հէնց հետևեալ օրը, երբ գերմանացիները գործադրութեան էին դրել իրանց զէնքը։ Ես Գուչկովի հետ շրջեցի առաջին բանակի ճակատը Բզուրա և Րավկա գետերի մօտ։ Խեղդիչ գազերի ներգործութիւնը չափազանց ծանր է, որովհետև գազերը ներգործում են և խեղդելու մոքով և՛ արիւնը վարակելու մոքով, ըստ որում ներգործում են խիստ տարբեր կերպով, նայած մարդու

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

XI

Անցնելով երբեակ համաձայնութեան քաղաքականութեանը Թիւրքիայում, մենք տեսնում ենք, ամենից առաջ, որ Անգլիան փոխել է իր ֆրոնտը Թիւրքիայի վերաբերմամբ այն ժամանակվանից, երբ նա տեսաւ, որ Բուլղարիան և Ռումինիան ազատվելով ռուսական ազդեցութիւնից՝ ղեկավարվում են իրանց ինքնուրոյն քաղաքականութեամբ, փոխեց նա իր քաղաքականութիւնը Ռուսաստանի վերաբերմամբ, քանի որ ռուսական ազդեցութիւնը չէզոքանում էր հէնց վերոյիշեալ բալկանեան պետութիւնների ինքնուրոյն քաղաքականութեամբ։ Անգլիան, սկզբից ի վեր, որպէսզի ռուսական ազդեցութիւնը թուլացնի Բալկաններում, միշտ պաշտպան էր հանդիսանում այնտեղ այն քաղաքական հոսանքներին, որոնք ռուսական ազդեցութեան դէմ էին։ Այսպէս, օրինակ, տրնովեան սահմանադրութեան վերականգման ժամանակ բուլղարական լիբերալները, Ցանկովին ու Կարավալովը, տեսնելով որ Ռուսաստանը վճռականօրէն իշխան Ալէքսանդրի կողմն է բռնել, հեռագրեցին Գլադստոնին ու Գամբետային, որոնք այն ժամանակվայ Եւրոպայի քաղաքականութեան տէր ու տեառնքն էին, բողոքելով Ռուսաստանի զինուորական դեսպոտիզմի դէմ, որը խանգարում էր ընտրութիւնների ազատութիւնը Բուլղարիայում։ Իսկ երբ տրնովեան սահմանադրութեան վերականգնումից յետոյ իշխան Ալէքսանդրը արձակեց բոլոր ռուս մինիստրներին, «եւրոպական մամուլը հիացմունք էր արտայայտում իշխան Ալէքսանդրի այսպիսի ինքնուրոյն քաղաքականութեան համար. Նա բարձրագոյն ցնծում էր, յայտարարելով որ վերջապէս Բուլղարիան կազատվի ռուսական խնամակալութիւնից» («Болгар. послѣ Берлинск. трактата», Матвѣевъ, 1887 г., ст. 195).

Անգլիական քաղաքականութեան կուրսի փոփոխութեան վրա, Ռուսաստանի վերաբերմամբ, ազդել են նոյնպէս երկու պայմաններ. Նախ Գերմանիայի ամրապնդումը Թիւրքիայում և նրա Հնդկաստանի ու Եգիպտոսի սպառնալը այդտեղից, իսկ երկրորդ՝ Ռուսաստանի քաղաքական դրութիւնը ռուս-եապոնական պատերազմից յետոյ և Եապոնիայի յայտարարութիւնը այդ ժամանակ, որ ասում էր. «Մենակ Եապոնիայի շահերը, Ասիայում, գերազանցում են բոլոր եւրոպական պետութիւնների շահերին, միասին առած, այդտեղ»։ Եապոնիայի այս յայտարարութիւնը խոշոր փոփոխութիւն էր ինքը միջազգային քաղաքականութեան մէջ, որ սառնութիւն առաջացրեց անգլօ-եապոնական յարաբերութիւնների մէջ։ Ռուսաստանը եապոնական պատերազմից յետոյ սկսեց խիստ հետաքրքրվել Թիւրքիայով, և ահա քաղաքական հորիզոնում առաջացած վերոյիշեալ փոփոխութիւնները մօտեցրին Անգլիային Ռուսաստանի հետ։ Գերմանական վտանգը Թիւրքիայից միանգամայն փոխեց Անգլիայի հայեացքը Թիւրքիայի պահպանման և ամբողջութեան խնդրի վերաբերմամբ, որը սահմանել էր նա Ֆրանսիայի և Աւստրիայի հետ Ղրիմի պատերազմից յետոյ Վիէննայի կոնգրէսում։ Այդ առիթով իրաւացի նկատում է 1896 թ. Մալկոմ Մակ-Կոլ. «Մինչ այժմ մենք արիւն ու փող վատնեցինք, որպէսզի կրակից Գերմանիայի ու Աւստրիայի համար շագանակներ հանենք. եթէ մէկին օգտակար է Ռուսաստանին Կ. Պոլսից հեռու պահել, այդ մէկը աւելի շատ Գերմանիան է և Աւստրիան, քան թէ Անգլիան («Султанъ и державы», եր. 93)։ Այսպիսով քաղաքական հանգամանքների յաջորդութիւնը մեղմացրին անգլօ-ռուսական յարաբերութիւնները, ու երբեակ զինակցութեան հանդէպ ծայր առեց երբեակ համաձայնութիւնը։ Պէտք է նկատել, որ Ֆրանսիան երբեակ համաձայնութեան յարեց նախ այն պատճառով, որ ֆրանս-պրուսական պատերազմից յետոյ Ֆրանսիայի մշտական սարսափն էր գերմանական զրահաւորված բռունցքը, և Ֆրանսիան պաշտպանվել կարող էր միայն, եթէ Ռուսիայի հետ միութեան մանէր. փաստը ցոյց տուեց, որ ֆրանսիացոց միակ փրկութիւնը այդպիսի միութիւնը պիտի լինէր Ռուսիայի հետ։ 1875 թւին, օրինակ, Գերմանիան վճռեց նորից յարձակվել Ֆրանսիայի վրա, բայց Ֆրանսիան ազատվեց Գերմանիայի այդ երկրորդ յարձակումից նրանով, որ Ալէքսանդր II-ը Բեռլին գնաց դրա համար և խափանեց այդ նոր կոնֆլիկտը։ Ֆրանսիայի մերձեցումը Անգլիայի հետ երբեակ համաձայնութիւնը կազմելու էական ֆակտորներից մէկն էր։ Սակայն այդ մերձեցումը մենք տեսնում ենք նախ նրա մէջ, որ Անգլիայի Սուէզի ջրանցքին ու Եգիպտոսին փաստապէս տիրելով հետզհետէ Անգլիայի ու Ֆրանսիայի շահերի սահմանագծումն առաջացաւ Մօտաւոր Արևելքում։ Այդ սահմանագծումը արտայայտվեց նրանով, որ Անգլիայի Եգիպտոսի դիմաց, Ֆրանսիան որպէս իրազդեցութեան շրջան ստացաւ Սիրիան։ Երկու պետութիւններին մօտեցրեց Թիւրքիայում և այն, որ նրանց առևտրական շահերը, այն րոպէից երբ Գերմանիան ուժեղացաւ Թիւրքիայում, մեծ վնասներ կրեցին։ Ի՞նչ կը լինի,—գրում է թիւրքօֆիլ ֆրանսիացի պատրիոտ Պիեր Լօթի,—մեր 2½ միլիարդ կապիտալի հետ, որ տեղաւորված է թիւրքական տոկոսաբեր թղթերի մէջ, եթէ Թիւրքիայի մէջ դառնան աշխարհակալ բուերը (գերմանացիք)։ Մինչև գերմանացիների Բաղդադի երկաթուղու կառուցումը (1888 թ.), ֆրանսիացոց ու անգլիացոց ձեռքով արդէն կառուցվել էին Թիւրքիայի ծովափնեայ երկաթուղիները։ Կոնիա-Էսկիշէհիր-Իզմիդ-Հայդար-փաշա գծերը Անատոլիայի ամբողջ ապրանքը շարժեցին դէպի Պոլիս, 1891 թւից յետոյ, որտեղից նրանք երկաթուղու ուղիղ գծով շարժվում են դէպի Վիէննա, Բեռլին ու Համբուրգ։ Մինչ այդ, այդ ամբողջ ապրանքը շարժվում էր ծովափնեայ գծերով դէպի Զմիւռնիա, ուսկից մշտապէս փոխադրում էին Եւրոպա անգլիական ու ֆրանսիական շոգենաւային ընկերութիւնները. երկաթուղիների կառուցումը Թիւրքիայում գերմանացիների միջոցով՝ ոչ միայն անգլիական ու ֆրանսիական քաղաքական ու առևտրական շահերին էին վնասում, այլև ռուսական. և Ռուսաստանը, զգալով Բաղդադի երկաթուղու նախկին նախագծի վնասակարութիւնը, որի համաձայն գիծը պիտի մօտենար ռուսական սահմաններին, անցնելով հայկական բարձրաւանդակից, ամեն կերպ աշխատում էր նա հրել գիծը հայկական բարձրաւանդակից ցած, որը աջողվեց նրան։ Այդ նպատակով էր,—գրում է Մ. Կովալեվսկի,—որ 1897 թւին Ռուսաստանը արգելել սկսեց գաղթական հայերին Թիւրքիա վերադառնալ, պահանջելով նրանցից անմիջապէս ռուսաց հպատակութիւն ընդունել. Ի վարձատրութիւն դրան՝ Թիւրքիան խոստացաւ Ռուսաստանին առանց ռուս կապիտալիստների գիտութեան կոնցէսիա չը տալ Հայաստանի երկաթուղու ուղիներին։ Այս խնդրում Ռուսաստանը ի նկատի ունէր իր քաղաքական ու պատերազմական նպատակները, սակայն պէտք է աւելացնել, որ թիւրքական երկաթուղիների կառուցումը, որոնք յարմարեցված են Եւրոպայի արտահանութեան ու ներմուծման, գըլխաւորապէս գերմանական, վնասում է ռուսական առևտրական շահերին Թիւրքիայում։ Այսպէս՝ Հիջազի երկաթուղու կառուցմամբ,—գրում է 1907 թւին Դամասկոսի ռուսաց հիւպատոսը,—չը նայած մեր արտահանութեան (Թիւրքիա) նոր հատուածների աւելացման (սպիրտ, կերևակօշիկներ, յախճապակի և այլն), այնու ամենայնիւ Դամասկոսում (Սիրիա) կրճատվեց մեր արտահանութիւնը 163,976 ռուբլով, 1903 թ. մեր այնտեղ արտահանածի հետ համեմատած, որոնց տեղը գրաւեցին գլխաւորապէս աւստրիական ու գերմանական ապրանքները։ Բացի այդ, Թիւրք կառավարութեան բռնի քաղաքականութիւնը ռուսական ազդեցութեան Թիւրքիայի խորքը թափանցելու դէմ՝ չափազանց մեծ արգելք էր ռուս առևտրական շահերի աճման դէմ, և Ռուսաստանին սահմանակից Թիւրքիայում Ռուսաստանը Գերմանիայի, Աւստրիայի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի դիմաց, որոնք հաւասարապէս վերստեր հեռու են, յետին տեղն էր գրաւում իր առևտրով (որը յետոյ կը տեսնենք մենք) ու իր տնտեսական շահերով։

Սակայն Ռուսաստանի մասին խօսելիս, ներկայ դէպքում, չենք կարող չը յիշատակել այն մեծ տարերային շարժման մասին, որը, յանձին Ռուսաստանի, հիւսիսից դէպի հարաւ է ծփում ամբողջ չորս դարերի ընթացքում։ Դեռ Իվան III-ի ժամանակվանից, երբ ամուսնացաւ նա յունական թագաւորազն իշխանուհի Պալէօլօգի հետ, մի լեգենդա հիւսվեց երրորդ Հռոմի մասին, որի մէջ թագակիրը ռուսաց կայսրը պիտի լինէր. նա պիտի խլէր Պոլիսը Թիւրքերից և վերականգնէր օրթօդօքսութիւնը ամբողջ Բալկանեան թերակղզում։ Այդ լեգենդան հետզհետէ մարմնաւորվել սկսեց. 1599 թւին Բորիս Գոդունովի դեսպանը յայտնում է

*) Տես «Մշակ» № 122.

անհատականութեան: Այդ նոր աւերիչ միջոցի պատճառած վնասները բուժելու համար բժիշկները գործ դրին ամեն տեսակ միջոցներ: Օգտվեցին նշատիրով, արիւն բաց թողին և սրսկեցին ֆիզիօլոգիական հեղուկ: Ընդհանրապէս բուժման միջոցը տակաւին չէ գտնված, բայց նրա առաջն առնելու միջոցը հաստատված է: Բանը նրանումն է, որ գազերի ազդեցութիւնից պաշտպանվելու համար պէտք է օգտվել որեւէ հեղուկով, աւելի լաւ է սօդայով, որը կլանում է գազերը: Ջրում լուծած սօդայի մէջ պէտք պէտք է թաթախել սպունգ կամ բամբակ և մօտեցնել հիւանդին: Այսպէս է ընդհանրապէս գազերի ֆիզիօլոգիական ներգործութիւնը, որ այրուածք է առաջացնում կոկորդում, թոքերի մէջ և գլխապտոյտ պատճառում: Գազերի պատճառած ցաւերը խիստ դաժան են: Մարդիկ շարունակ խեղդվի պէս լալիս են ցաւից, որովհետեւ ներգործութիւնը սրտին էլ է հասնում:

Խեղդիչ գազերը պատճառում են առաւել շատ տանջանքներ, քան ամենածանր վէրքերը: Ոչ պակաս ծանր չէ գազերի և բարոյական ներգործութիւնը:

Զով եղանակին և չոր տարածութեան մէջ խեղդիչ գազերը կարող են միայն երկար ժամանակ և տարածվել բաւական մեծ տարածութեան մէջ:

Խեղդիչ գազերի նշանակութիւնը կայանում է գլխաւորապէս նրանում, որ դրանով մարդիկ են ընկնում շարքերից: Իսկ նրանց վնասները, չը նայած տաժանելի լինելուն, առանձին ոյժով աչքի չեն ընկնում: Դրանով մահացութեան դէպքերը 15%-ից չեն աւելանում:

Այնու ամենայնիւ, մեր թշնամիների նոր միջոցը իր արտաքին ներգործութեամբ և բարոյական հետեւանքներով խիստ ծանր տպաւորութիւն է թողնում:

(«Р. У.»)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾ ԻՇԽԱՆ ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆՕՎԻՉԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պետրոս-Պօղոսի անուան տաճարում պատարագից և հոգեհանգստի կարգը կատարելուց յետոյ տեղի ունեցաւ ի Տէր հանգուցեալ Մեծ Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինօվիչի մարմնի թաղումը:

Ժամը 10-ին մօտ եկան բոլոր հրաւիրվածները համաձայն արարողական կարգի:

Եկան դաշնակից մեծ պետութիւնների դեսպանները իրանց կանանց հետ, մինիստրների խորհրդի նախագահը, մինիստրները, Պետական Խորհրդի անդամները, Պ. Դումայի նախագահը իր օգնականներով, սենատորներ, Կայսրի և Մեծ Իշխանների շքախմբերը, ստատս-դամաները, ֆրեյլինները, գեներալիտետը և այլք:

Ժամը 11-ին մօտ ժամանեցին Թագաւոր Կայսրը Օգոստափառ Դուստրների և հանգուցեալ Մեծ Իշխանի Այրի՝ Ելիզավետա Մավրիկիեվնան իր դուստրների և որդիների հետ, Կայսրուհի Մարիա Ֆեօդորովնան, հելլէնների այրի թագուհին, Մեծ Իշխանները և Իշխանուհիները և պրինց Ալեքսանդր Օլդենբուրգսկին:

Եկեղեցու դռների մօտ դրված էր պատւաւոր պահակախումբ, որի աջ ծայրում կանգնած էր զինուորական մինիստրը:

Հոգեհանգստից յետոյ Թագաւոր Կայսրը և Մեծ Իշխանները ի Տէր հանգուցեալ Մեծ Իշխանի որդիների հետ վերցրին դագաղը և տարան տաճարին կից գտնվող Կայսերական դամբարանը: Երբ դագաղը իջեցնում էին գերեզման, Թագաւոր Կայսրը և Կայսերական Գերդաստանի Անձինք հող ցանեցին դագաղի վրա, և արձակվեցին սահմանված թւով թնդանօթներ:

Թագաւոր Կայսրը և Կայսերական Գերդաստանի Անձինք մեկնեցին տաճարից ժամը $2\frac{1}{4}$-ին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

8 յունիսի

ՍՊԱՀԱՆ.— Եկան 2 գերմանացի և 2 աւստրիացի օֆիցեր, 10 զինւոր, 43 կովկասցի ֆիդայի, 16 հոգի աւազակապետ Մաշալախանի խմբից, մի քարավան 98 ուղտից բաղկացած՝ զէնքով ու 2 թնդանօթով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԴԱՐՁՆԷՔ ԾԱՂՐԵԼԻ

Հայ անդրիագործ Ա. Տէր-Մարուքեանի՝ Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութեան հասցէին ուղղած բաց նամակը, որ տպվեց «Մշակի» երէկվայ համարում, ինձ վրա գործեց շատ ծանր տպաւորութիւն:

Խնդիրը վերաբերվում է Խ. Աբովեանի չարաբաղդ արձանին: Ասում եմ չարաբաղդ, որովհետեւ ահա մօտ 6 տարի է նրա մասին գրվում է, խօսվում, 6 տարի է հանգանակութիւններ են լինում նրա համար, և Աբովեանի յիշատակը դեռ չէ զարդարված: Ինչ ասել կուզէ, որ գործի այդչափ ձգձգվելու մեղքը Կուլտ. Միութեանն է և գլխաւորապէս նրա նախկին յամառ, ինքնակամ և ոչ ոքի խորհուրդը չը լսած ղեկավարներինը:

Բայց անցեալի մասին խօսելն և՛ ուշ է և ապարդիւն: Խնդիրը վերաբերում է Ներկային: Աբովեանի արձանը լաւ թէ վատ, աջող թէ անաջող շինված է, ձուլված և մնում է Պարիզի արհեստանոցներից մէկում: Մնում է, որովհետեւ Միութիւնը չէ ուղարկում 3000 ֆր. անդրիագործ Տէր-Մարուքեանին, որպէսզի սա վճարէ ձուլողի վարձը, արձանը առանայ և ուղարկէ Երեւան: Միութիւնը արել է աւելի վատը. նա մի անգամ փոխադրել է այդ գումարը, և յետոյ իսկոյն և եթ զղջացել է ու գումարը ետ պահանջել:

Եւ ահա Միութեան այդ անհասկանալի վարմունքի պատճառով խեղճ անդրիագործ Տէր-Մարուքեանը ընկել է վերին աստիճանի անախորժ դրութեան մէջ: Ձուլարանի տէրը դիմել է դատարանին և պահանջում է նրանից իր վարձը:

Աբովեանի արձանի խնդիրը դատարանում, այն էլ եւրոպական մի երկրի դատարանում: Մի համեստ հայ անդրիագործ, որի միակ մեղքն է եղել իր նշանաւոր հայրենակցի յիշատակը զարդարելու, օտար դատաւորների առջեւ: Մի պատկառելի հայ հաստատութեան անունը, որը «Կուլտուրական» է որակվում, օտար դատաւորների առջեւ ամենայն կերպ հոլովվելիս, օտար հասարակութեան հեգնանքի առարկայ, օտար մամուլի ծաղրի և հարուածների ենթակայ: Կարող էք երեւակայել աւելի խայտառակ պատկեր:

Ահա այսպիսի մի պատկեր է պատրաստել Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութիւնը, եթէ հաւատանք անդրիագործ Տէր-Մարուքեանի խօսքին: Իսկ չը հաւատալու ոչ մի առիթ չունենք, գոնէ ես:

Ես առաջարկում եմ Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութեանը յանուն Աբովեանի յիշատակի, յանուն մի համեստ հայ արտիստի պատւասիրութեան և կարիէրայի, յանուն գոնէ իր բարոյական վարկի, քանի ուշ չէ, առնել այդ հրապարակային խայտառակութեան առաջը:

Եթէ Միութիւնն ինչ ինչ պատճառներով կորած է համարում իր մինչեւ այժմ արած ծախքերը Աբովեանի արձանի համար, թող կորցնի և այդ 3000 ֆր., որ մի մեծ գումար չէ: Բայց ինձ թւում է, որ Տէր-Մարուքեանի գործը ինչ էլ որ լինի, յամենայն դէպս արժանի իր վրա եղած ծախքին:

Մի դարձնէք ծաղրելի Աբովեանի բարձր յիշատակը:

Շիրվանզադէ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիսի 30-ին, երեկոյեան, տեղիս առեւտրական դպրոցի դահլիճում կայացաւ Կովկասի Շրջանային Ապահովագրական Ընկ. լիազօրների համագումարը: Ընկերութեան լիազօրների թիւն է 70, սակայն ներկայ էին 30-ից ոչ աւելի լիազօր: Համագումարի նախագահ ընտրվեց նաւթարդիւնաբերող Արշակ Ղուկասեան: Համագումարը մի նիստում սպառեց իր օրակարգի խնդիրները:

Ամենակարեւոր խնդիրը, ինչպէս այդ մասին շեշտել ենք «Մշակում» զետեղած մեր յօդուածի մէջ, անդամավճարի կամ տարիֆի հարցն էր: Համագումարը համաձայնվեց իրան ներկայացված զեկուցման հետ, որով և որոշեց Կովկասի սահմաններում գտնված արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները բաժանել 16 կարգի և իւրաքանչիւր կարգից անդամավճար գանձել ըստ վտանգաւորութեան և արտադրողական ոյժի: Օրէնքի հիման վրա՝ Ընկերութեան հասանելիք վճարները գանձվում են պետական տուրքերին համապատասխան ճշդութեամբ և պարտադիր կարգով, ուստի և անտարբերութեան կամ անհասկացողութեան պիտի վերագրել այն հանգամանքը, որ գաւառական արդիւնաբերողները չէին շտապել գալ համագումար և քննութեան առնել մի հարց, որ վերաբերում է նրանց նիւթականին: Առ հասարակ նկատելի էր, որ համագումարի անդամներից շատ շատերը առանձին աչքի ընկնող ծանօթութիւն չունեն ապահովագրական գործի հետ:

Համագումարը որոշեց Ընկերութեան գործառնութիւնները բանալ 1916 թ. յունվարի 1-ից, եթէ անակնկալ դէպքեր խանգարող դեր չը խաղան: Նախագահ Ա. Ղուկասեանը բացատրեց, թէ անհրաժեշտ են բազմաթիւ ծառայողներ, որոնց դժուար է գտնել շնորհիւ պատերազմի. և եթէ Ընկերութեան բացումը ուշանայ, ապա աւելի շատ դա պատահելի է ինտելիգենտ ծառայող ոյժեր չը գտնելուց:

Ընկերութեան բիւջէն կը լինի 1.285,000 ռուբլի: Այդ գումարը գոյանում է հետեւեալ արդիւնաբերական ճիւղերի վճարներից.

1)	Նաւթահանքերից և նաւթագործարաններից	— 568,484 ռ.	կամ 44,58%
2)	Հոր փորող կապալառուներից	— 190,117 ռ.	» 14,58%
3)	Մեխանիկական (մեքենայական արհեստանոցներ և գործարաններ)	— 155,113 ռ.	» 12,11%
4)	Պղնձահանքերից և գործարաններից	— 81,597 ռ.	» 6,38%
5)	Ցեմենտի գործարաններից և ֆաբրիկաներից	— 61,290 ռ.	» 4,8%
6)	Մարգանեցի հանքերից	— 32,018 ռ.	» 2,5%
7)	Երկաթուղային կառավարութիւններից և յայտնի ձեռնարկութիւններից	— 24,902 ռ.	» 1,9%
8)	Արծաթի, կապարի և ցինկի հանքերից	— 21,738 ռ.	» 1,7%
9)	Բաղի և օճառի գործարաններից	— 20,956 ռ.	» 1,6%
10)	Ջրաղացներից և բրինձ ջոկող գործարաններից	— 19,372 ռ.	» 1,5%
11)	Էլեկտրական կայաններից	— 18,115 ռ.	» 1,4%
12)	Քարածուխի հանքերից	— 12,237 ռ.	» 1,0%
13)	Գարեջրի գործարաններից	— 10,553 ռ.	» 0,8%
14)	Մնացած բոլոր ձեռնարկութիւններից	— 67,649 ռ.	» 5,3%
	Ընդամենը՝	1.284,640 ռ.	100%

Իր բիւջէի 12% կամ 160.000 ռ. Ընկերութիւնը յատկացնելու է ծառայողներ վարձելու, առ հասարակ ընկերութեան վարչական օրգանների կազմակերպման:

Մեր կովկասեան ինտելիգենցիան աչքաթող չը պիտի անէ նոր Ընկերութեան ծառայողների դաս համախմբելու կարիքը: Վերջին տարիներս մեր երկրից մեծ չափերով ուսանողներ էին դիմում նորաբաց առեւտրական ինստիտուտները: Այժմ տեղն է, որ այդ դպրոցների պատրաստած ինտելիգենցիան գայ տեղ գրաւելու Ընկերութեան մէջ և գործնականօրէն ապացուցանելու իր պիտանիութիւնը:

Համագումարը փակեց իր զբաղմունքները՝ ընտրելով միայն վարչական մարմին: Այդ մարմնի մէջ մտան գլխաւորապէս խոշոր արդիւնաբերական ճիւղերի ներկայացուցիչները: Նաւթարդիւնաբերութեան կողմից ընտրվեցին՝ Փ. Գեսման, Վ. Դէլով, Արշակ Պարոնեան, Իվ. Մարգարեան և Ա. Կոնշին (Գրօզնիից), հոր փորող կապալառուների կողմից՝ Ն. Սանդուկեան, մետաղ մշակող գործարաններից՝ Գ. Խանդամիրեան, պղնձահանքերից՝ Բ. Լիպկին (Ալլավերդիի գործարան), ցեմենտի գործարաններից՝ Գ. Լիվեն (Նովորոսիյսկ) և մարգանեցի արդիւնաբերութիւնից՝ Ի. Աբաշիձէ (Ճիաթուրի):

Բագու — Դ. Ա.

ԳԷՈՐԳ ՔԱՀ. ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կովկասեան գործող բանակ, 31 մայիսի

Ռազմաբեմում, դիրքերի և թշնամու գնդակների տարափի տակ մեր ձեռքը անցաւ, պատահմամբ, «Մշակի» № 108-ը, որից սրտի անհուն կսկիծով իմացանք տէր-Գէորգ ք. Մկրտումեանի անսպասելի մահվան բօթը:

Թշնամու սլացող գնդակները և հրացանների գոռոցը այնքան չազդեցին մեր սրտին, որքան սիրեցեալ տէր-Գէորգի մահվան լուրը:

Ընկաւ, այլ եւս չէ խօսում այն մարդը, լռեց յաւիտեան այն գրիչը, որը տարիներ շարունակ երգել է հայրենիքի ու չարատանջ ժողովրդի վիշտը. չը կայ այն համակրելի գործիչը, որը այնքան եռանդով աջակցեց մեզ Աստրախանից դէպի ռազմադաշտ մեկնելիս: Հայրենիքի կանաչազարդ դաշտերից, ձիւնապատ լեռներից, որոնք արիւնով են ներկված, վառօդի, ծխի ու սուլող կարմիր գնդակների միջից մեր խորին ցաւակցութիւնն ու անհուն վիշտն ենք յայտնում տէր-հօր որբացեալ ընտանիքին:

Յաւիտենական հանգիստ ոսկերացդ, գաղափարական գործիչ:

Երախտապարտ յարգող Աստրախանի կամաւորներից՝

Հայկ Դ. Բժշկեան, Յովհ. Պողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Քաղ. Միութեան Կովկասեան բիւրոն իր վերջին նիստում քննել է միութեան պահած հիմնարկութիւնների երեք ամսվայ նախահաշիւը՝ յունիսի 1-ից մինչեւ սեպտ. 1-ը: Նախահաշիւը հասնում է 2.391,000 ռ. և ուղարկվելու է Մոսկվա՝ ի հաստատութիւն Գլխաւոր Կոմիտէի: Յիշված գումարից 425,000 ռ. սահմանված է միանուագ ծախսերի համար, 1.076,859 ռ. լազարէթների, իսկ մնացածները կովկասեան ռազմաճակատում գտնված հաստատութիւնների համար: Ի միջի այլոց որոշված է 191,534 ռ. տալ անընդունակ ճանաչված հիւանդ և վիրաւոր զինուորներին քաղաքացիական հագուստի համար. այդ գումարից Թիֆլիսի լազարէթներում գտնվող զինուորների շորերի համար տալու են 68,000 ռ., Բագուի՝ 40,000 ռ., Ալէքսանդրապոլի՝ 27,000 ռ. և այլն:

◆ Թիֆլիսի Կանանց Բարձրագոյն դասընթացքները տեղափոխվում է նոր բնակարան՝ Անաստասեվսկայա փողոցը, գեներալ Ղորղանեանի տունը, որ դասընթացքների խորհուրդը գնել է տիրոջից: Դա ընդարձակ և լուսաւոր շինութիւն է, և յարմար դպրոցի համար: Դասընթացքներում բժշկական ֆակուլտէտ բանալու որոշումը արդէն արված է և նախահաշիւը ամբողջապէս ընդունված:

◆ Աշխարհագրական Ընկերութեան Կովկասի բաժանմունքի յանձնարարութեամբ Նուխի և Վարդաշէն իր կատարած գիտական ճանապարհորդութիւնից վերադարձաւ Ե. Լալայեան. նա ժողովել է հարուստ նիւթ ուտիացիների կենցաղի, ժողովրդական հաւատալիքների և սովորութիւնների մասին: Հաւաքած նիւթերը կը յանձնվեն Կովկասի Թանգարանին:

◆ Քաղ. վարչութեան անդամ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը հիւանդացաւ, իսկ Գ. Դ. Ժուրուլին, որ հիւանդ էր, առողջացել է և արդէն ձեռնամուխ է եղել իր պարտականութիւնների կատարմանը:

◆ Քաղ. էլեկտրական կայարանի կառավարիչը զեկուցել է քաղ. վարչութեան տարեկան հաշուետուութեան մասին. 1914 թ. ընդհանուր եկամուտ եղել է 151,356 ռ., իսկ ծախս՝ 123,345 ռ.: Այդպիսով զուտ արդիւնք ունեցել է՝ 28,011 ռ.:

◆ Միսը և շաքարը սակագնից աւելի թանգ ծախելու համար Նահանգապետը տուգանքի է ենթարկել՝ Միրզա-Բաբաեվին 1000 ռ., կամ 2 ամիս բանտարկութեան, Իվան Օգանէզովին, Իրզա Բաբաեվին և Հաջի-Իբրահիմ Րահիմովին 300-ական ռ. կամ 2 ամիս բանտարկութեան:

◆ Ոգելից ըմպելիքների գաղտնի վաճառքի համար Նահանգապետը տուգանել է՝ Բիչաշվիլիին, Դոխոպաձէին, Աբէլ Յարութիւնեանին և Մկրտիչ Մանուկեանին, իւրաքանչիւրին 500 ռ. կամ 2 ամիս բանտարկութեան, իսկ Մանուկեանին 3 ամիս:

◆ Արքունական թատրոնում յօգուտ պարսկահայ փախստականների տրվելիք ներկայացումը յետաձգված է կիրակի, յունիսի 14-ին:

◆ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ ամառային ժողովրդական թատրոնում, յունիսի 6-ի անձրեւի պատճառով յետաձգված՝ դերասան Ս. Թորոսեանի ներկայացումը «Չին-ճապօնական պատերազմը» և «Սիրահարը սեղանի տակ» կը կայանայ այսօր, չորեքշաբթի, յունիսի 10-ին:

◆ Բագուից վերադարձել է երկրագործութեան գլխաւոր լիազօր կ. Ի. Շաշկովսկին:

◆ Երէկ առաջապահ դիրքերը մեկնեց քաղաքների միութեան սանիտարական-մատակարարական երկրորդ արշաւախումբը:

◆ Կարսից սանիտարական գնացքով բերել են 90 վիրաւոր և 131 հիւանդ զինուոր, որոնք տեղաւորված են զասաւորող հիւանդանոցում:

◆ Խմբագրութիւնս ստացել է 1) «Армянскій Сборникъ» և 2) «Чего ждетъ Россія отъ войны» ժողովածուները, 3) «Сельско-хозяйственный обзоръ по Закавказью, 1913 г.», 4) «Նաւալակիտ» հրատարակութիւն բժ. Ա. Բուլղուղեանի, 5) «Краткій отчетъ Московскаго Армянскаго Комитета за время съ 1-го фев. по 1-е апрѣля 1915 г.».

ԳԱՒԱՌ

◆ Գանձակից մեզ գրում են, որ մայիսի 26-ին, երդում ընդունելով, մտել է քաղ. վարչութեան անդամի պաշտօնում բժ. Հայկ Մելքոնեանը: Նա նշանակվել է իր կամքով հեռացած վարչութեան անդամ Մովսէս Եպիսկոպոսեանի փոխարէն:

◆ Կիսլովոդսկում յայտնագործված է բորակաղի (սելիտրայի) առատ պաշար: Երկու շաբաթում հանված է մօտ 1000 փութ:

◆ Փոթիում յայտարարված է պարտադիր որոշում, որով արգելվում է հասարակական ակումբներում, փողոցներում, խանութներում և գրասենեակներում խօսել գերմաներէն:

◆ Բագուի քաղաքագլխի միջնորդութեան շնորհիւ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան Բիւրօն որոշել է 556,000 ռ. տալ Բագւում վարակիչ սուր հիւանդութիւնների բարակներ պատրաստելու համար: Այդ գումարից 100,000 ռ. անմիջապէս կը փոխադրվի, իսկ մնացածը, երբ քաղ. միութեան գլխաւոր կոմիտէից կը ստացվեն անհրաժեշտ միջոցներ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Մոսկվայի Հայոց Կոմիտէն մարտ ամսում եկամուտ է ունեցել՝ 52,579 ռ. 54 կ., ծախս՝ 14,653 ռ. 71 կ., առ 1-ն ապրիլի ունեցել է 222,059 ռ. 63 կ., փետրվարի 1-ից մինչեւ ապրիլի 1-ը նուիրաբերութիւններ տուել են 193,021 ռ. 91 կ.: Ստացել է հայ նկարիչներից 9 նկար: Կանանց

Թագաւոր Ռուդոլֆին, որ ցարը ինչն է ուզում Թիւրքաց սուլթանի վրա գնալ, որը իշխում է բալկանեան քրիստոնեաների վրա, [illegible]

աշխարհը նրա համար, որ տիրէ Կ. Պոլսին» («Политическое завѣщаніе Фуадъ паши», «Рус. Мысль», 1896 г., № XI, ст. 195): [illegible]

արտասանած ճառի մէջ,—կարեւոր են թէ անտեսապէս որպէս առեւտրի շուկայ և թէ ռազմագիտական տեսակէտից»: Եւ իրօք՝ տիրելով Թիւրքահայաստանին որպէս առանիկ և բնութիւնից ամուր դիրք, Ռուսաստանը այդտեղից ազատ մուտք կունենայ Փոքր Ասիայի միւս մասերը, ռազմագիտական տեսակէտից կիշխի Փոքր Ասիայի արեւելեան մասի և Միջագետքի վրա» (Павлов. «Россія и Армянс. вопросъ», «Совр.», 1913 г., № 11): Ռուսաստանը միաժամանակ կը տիրէ Տրապիզոն—Էրզրում—Թաւրիզ մեծ առեւտրական ճանապարհին, որով միանգամայն կը չէզոքացնէ եւրոպական պետութեանց ազդեցութիւնը Հիւսիսային Պարսկաստանում և կը վերացնի նրանց կոնկուրենցիան այդ խոշոր և կարեւոր ռուսական առեւտրական շուկայում, որը առաջին տեղն է բռնում արեւելեան բոլոր երկիրների մէջ իր առեւտրական շրջանառութեամբ՝ Ռուսաստանի հետ: 1900 թւին Ռուսաստանը Արեւելք է արտահանում—Չինաստան, Պարսկաստան, Եգիպտոս, Թիւրքիա, Հնդկաստան, Ցէյլոն, Ռումինիա, Աւղանիստան, Ճապոնիա, Եապօնիա, Աւստրալիա, Բուլգարիա—ընդամենը 101 միլիոն ռուբլու ապրանք, որից [illegible]

կամիտէտի միջոցով փոխադրել 1-ից մինչև ապրիլի 1-ը ստացել է 16,339 ր. 41 կ., իսկ այդ նոյն կամիտէտի միջոցով ծախս է արել 34 849 ր. 15 կ.։ [illegible]

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Պետական դումայի անդամ Ալ. Չխենկելին մայիսի վերջերում Գուրիայի շըրջանում էր [illegible]

Օգոստոսի [illegible]

Նոյն լրագրի [illegible]

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Տպաւորութիւններ)

Ահա մօտ երկու շաբաթ է, որ Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում իր պատկերների ցուցահանդէսն է բացել մեր հանրածանօթ նկարիչ պ. Գէորգ Բաշինջաղեանը։

Մենք թէև նկարչական արուեստից շատ բան չենք հասկանում, բայց և այնպէս կուզէինք գրի առնել մեր այն տպաւորութիւնները, որ ստացանք այդ ցուցահանդէսում և թողին մեզ վրա առանձին նկարները։

Անշուշտ, մարդկանց ճաշակները երբէք չեն համակերպվում իրար հետ և կան մարդիկ, որ տարբեր հայեացքներ ու տեսակէտներ ունեն գեղարուեստի, մասնաւորապէս նկարչութեան վերաբերմամբ, ուստի և մենք մեր կարծիքները և տպաւորութիւնները ընդհանրական համարելու իրաւունքից շատ հեռու ենք, և պատկերներին նայելու համար ոչ մի տեսակէտ չունենք, բացի մեր բնական աչքերից։

Մենք պատկերներին նայում ենք այսպէս. նախ՝ որքան բնական են (ոչ լուսանկարչական բնականութիւն) նրանք, երկրորդ՝ ինչ տրամադրութիւն, յոյզեր ու զգացումներ են առաջացնում դիտողի հոգում և երրորդ՝ տուեալ պատկերը կարողանում է մեզ մոռացնել տալ դահլիճը, առ հասարակ շրջապատը և փոխադրել մեզ այն վայրը, ինչ ներկայացնում է ինքը պատկերը։

Եւ, թւում է մեզ, եթէ մի պատկեր բաւարարում է այս պահանջները, նա անպայման գեղարուեստական գործ է։

Ու, պէտք է ասել, պ. Բաշինջաղեանի պատկերներից շատերը միանգամայն բաւարարում են այս պահանջները։

II

Մտնում էք դահլիճ, առաջին հերթին ձեր աչքին են ընկնում «Գեթսեմանի այգին» և «Գողգոթան» (Ցուղան) պատկերները։

Լուռ և խորհրդաւոր է Գեթսեմանի այգին։ Մեծ Մարդը նստած միտք է անում։ Դարաւոր ծառերը—որոնց վրա երևում են նրանց ծերութեան նշանները՝ խիլերը և փչակները (որքան բնական են այս փչակները)—թւում է թէ նոյնպէս միտք են անում և սպասողական դրութեան մէջ են։ Զգում ես, որ ինչ-որ բան է կատարվելու։ Շրջապատը ներդաշնակում է Վարդապետի հոգեկան դրութեան և գիշերի խորհրդաւորութեան։

«Գողգոթան» (Ցուղան) աւելի արտայայտիչ է։ Ամեն ինչ վերջացել է յանցաւոր լեռան վրա։ Մեծ ոճիրը կատարվել է և այժմ խաչերը դատարկ կանգնած են լուսնի՝ ամպերից շողշողացող լոյսի տակ։ Հեռւում երևում է Երուսաղէմը թաղված մեռմ քնի մէջ, մոռացած մեծ ոճիրը։ Երևում են քաղաքի ծառերի սև կատարները և կրակ։ Բայց ահա, նայեցէք, Ցուղան՝ ողորմելի, խեղճ, գրեթէ կծկված դիրքով կանգնել է խաչերի առաջ։ Նրա այդ դիրքը քեզ շատ բան է ասում։ Նա քեզ ասում է, որ Ցուղան դառնապէս զղջում է իր յանցանքը, և այդ զղջման ցաւը պրկել է նրա բերանը և նա տառապում է հոգով։ Խաչերը, Ցուղան իրանց ստուերներով և քնած քաղաքը կենդանութիւն են առել պ. Բաշինջաղեանի վրձինի տակ։

Շրջվում էք դահլիճում, ձեր աչքի առջև պատկերանում է ամենից առաջ լուսակատար Արարատը («Արարատը վերջալոյսին»)։ Մայր մտնող արեգակի վերջին ճառագայթները ընկել են վեհափառ լեռան ձիւնապատ կատարին։ Այդ ճառագայթներից ալեոր հսկան փայլում է երփներանգ գոյներով, բարձրանալով անսար կապոյտ և նուրբ մշուշի միջից։ Փառահեղ է Արարատը այդ րոպէին։ Վեհապանծ ու վէս է նա այդ սիրուն ծաւալուն կապուտակութեան մէջ։ Դաշտ ու արտ ծածկված են մուժով, այգու տնակի օջախից, ինչպէս Աւ. Իսահակեանն է ասում, «անուշ ծուխ է ելնում», բայց հսկայի ճակատին դեռ վառվում է երկնքի ջահը, դեռ լոյս է նրա կատարին և լուսազարդ փշխում է նա շրջապատին, լուսեղէն թագը գլխին։ Դիւթիչ է Արարատն այդ րոպէին։ Արարատը յանձին պ. Բաշինջաղեանի գտել է իր իսկական բանաստեղծին, և պ. Բաշինջաղեանին իրաւամբ կարելի է անուանել Արարատի միակ երգիչ։ Նրա վրձինը Արարատը տեղափոխել է ժողովարանի դահլիճը, ուր այցելողը և այդ պատկերին նայողը իր հերթին տեղափոխվում է Արարատեան դաշտը։

Գեղեցիկ է «Անձրևից առաջ» պատկերը։

Ձեր առջև փռվում է հասուն արտը՝ լիքը հասկերով։ Թարմութիւն և անուշութիւն է բուրում այդ արտից։ Քեզ զգում ես կանգնած գիւղացու արտի եզրին և գոհութեան զգացմունքով նայում ես նրան։ Ուրախ ես, որ Տէրը այդքան առատ բերք է պարգևել երկրագործին և նրա քրտինքն ու աշխատանքը վարձատրել է լիօրէն։ Բայց յանկարծ հայեացքդ բարձրացնում ես և նայում վերև։ Երկինքը ծածկվել է ամպերով։ Սև ու մութ այդ ամպերը ինչ-որ երկիւղալի և ահաւոր մի բան են պատրաստում իրանց մէջ։ Նայում ես դրանց և մտածում, թէ արդեօք ինչ են բերելու դրանք այս արտի համար՝ «արդեօք անձրե՞ւ թէ կարկուտ» (Ծատուրեան)։ Եւ քեզ պաշարում է մի տխուր զգացմունք. ուզում ես աղօթել, որ ոչ մի չարիք ու պատուհաս չիջնի այս սիրուն արտի գլխին, որին սպասում են «մի տուն լիքը երեխէք»։

Ցուցահանդէսի մէջ մի գեղեցիկ զարդ է այս արտը։ Այնքան լիրիզմ կայ նրա մէջ, այնքան բնական են աւելուկները և թփերը սպիտակ արտի մէջ։ Ապա հասկե՞րը, որ ծռվել կամ ընկել են արտի եզերքին... Ով ուզում է գեղարուեստական իսկական հաճոյք ստանալ, թող գնայ-տեսնի այդ պատկերը։

Ապա «Սանահնի կիրճը»։ Նայելով այս պատկերին, դուք փոխադրվում էք Լոռու ձորերը, ուր «հանդիպակաց ժայռերը խոժոռ, ընդունակ նօթերը կիտած նայում են իրար յամառ ու հանդարտ հայեացքով անթարթ», ուր գիժ գետերը շառաչում են անընդհատ և ձայնակցում անտառի խշշոցին։ Գեղեցիկ են այդ ժայռերը իրանց կատարին բուսած ծառերով և ցածը հոսող ջրով. գեղեցիկ է կաթնամման մշուշը, որ տատանվում է ձորում և փայլում լուսնի ժպիտների տակ։

Նոյնպէս գեղեցիկ են և վարպետութեամբ ու նրբութեամբ են կատարված «Փամբակի ձորում», «Արևի վերջին շողերը», «Սևանայ լիճը ամառային գիշերին», «Կէչիները աշնանը» և այլն։

Ցուցադրված պատկերները թւով 34 հատ են, որոնց բոլորի վրա էլ երևում է Բաշինջաղեանի տաղանդի կնիքը՝ աւել կամ պակաս չափով։

Բացի այս պատկերներից ցուցադրված է այն դիորաման (Կ. Պոլիսը. Ստամբոլը լուսնեակ գիշերին), որի մասին մի քանի ժամանակ առաջ Գ. Լևոնեան գրեց «Մշակում»։ Լևոնեանի կարծիքին աւելացնելու ոչինչ չունենք. միայն այսքանը կասենք, որ դիորաման այժմ աւելի լաւ մանրամասներով է ցուցադրված և աւելի տպաւորիչ է։ Գեղեցիկ են մանաւանդ ամպերն ու ջրերը լուսնի լոյսերի տակ։

Նայում էք այս բոլոր պատկերներին և գոհութեամբ ու ափսոսանքով հեռանում։

Գոհ էք նրա համար, որ առիթ ունեցաք տեսնելու և գեղարուեստական հաճոյք ստանալու պ. Բաշինջաղեանի պատկերներից. ափսոսում էք նրա համար, որ այլևս դժուար թէ տեսնէք «Լուսակատար Արարատը», հասուն արտը անձրևից առաջ և Սանահնի կիրճը լուսնեակ գիշերին տատանվող մշուշով ու շառաչող ջրով։

Գնացէք տեսնելու պ. Բաշինջաղեանի ցուցահանդէսը և դուք գոհ ու զուարթ սրտով կը հեռանաք այնտեղից։

Ս. Զ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ Ո Չ

Մարսէյլ, 28 մայիս

Ազգային Շահերու Պաշտպանութեան գործին համար կազմուած Մարսէյլի Կոմիտէն պատիւ ունի ներկայ կոչով ձեր պատուական թերթին միջոցաւ հրաւիրել բոլոր հայ գաղութները, հաստատուած ի Հարաւային Ֆրանսա, Ալժէրիա, Մարոկ և ուրիշ գաղթավայրեր, որ իրենց ինքնաբեր և առատ նուէրներով բարիհաճին մասնակցիլ այս կենսական գործին։

Տրուած ըլլալով նպատակին վեհութիւնը, ազգային այս ճգնաժամին շրջանին մէջ, ուր մեր սիրելի ազգին ըլլալու կամ չըլլալու խնդիրը պիտի վճռուի, տրուած ըլլալով մանաւանդ այն մեծ հայուն՝ Պօղոս Նուպար փաշայի՝ իմաստութիւնը և անձնուիրութիւնը, որով կը վարէ տարիներէ ի վեր մեր նուիրական դատը քաղաքակիրթ աշխարհին առջև, ու այն անսահման վստահութիւնը, որ մեր Վեհափառ Կաթողիկոսէն սկսեալ մինչև ամենախոնարհ ճշմարիտ հայը ըրած է իր վրայ, տարակոյս չունինք թէ ամեն ազգային, ինչ դիրքի, աստիճանի ու վիճակի մէջ ալ գտնուի, չպիտի թերանայ սոյն գերազանցապէս ազգային իր պարտականութիւնը կատարելու, իր նիւթական և հետևաբար բարոյական օժանդակութիւնը բերելով Նորին Վսեմութեան այս մեծ ձեռնարկին։

Ատենապետ Կոմիտէին՝

Յովհ. Սահաթճեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆ

Մինչև յունիսի 4-ը՝ առաջին նուազով բաց թողնված տոմսերից (կանաչագոյն) տաբել են գումարներ հետևեալները.

(Շարունակութիւն)

50,000 ռուբլի

Սէրիա 18,106 № տոմսի 58.

4067 51.

5000-ական ռուբլի

8856 71, 10154 6, 15863 15, 6435 90,
8394 28, 18558 36, 8870 81.

1,000-ական ռուբլի

17681 93, 7835 55, 9223 28, 14886 93
15866 18, 16645 25, 18437 12, 16230 7,
9766 73, 9757 69, 8765 16, 5034 32,
8956 48, 6741 71, 11279 21, 11705 58,
12210 94, 7866 60, 18069 36, 14533 49,
7520 75, 7429 74, 17548 100, 15434 76,
445 92.

500-ական ռուբլի

3538 76, 14495 11, 11336 27, 18030 51,
1695 86, 16221 36, 1294 48, 6763 5,
17460 95, 5938 59, 8115 71, 15730 9,
9321 79, 269 23, 19908 48, 19176 4,
14593 69, 17797 68, 1091 50, 11192 20,
18287 83, 478 55, 419 32, 14672 50,
1076 56, 1820 11, 12597 16, 8135 47,
9908 63, 7922 94, 1697 79, 2082 78,
19229 71, 6338 54, 3864 75, 5378 8,
8329 77, 19866 82, 16586 46, 9657 100,
7582 15, 11562 11, 13374 95, 5728 14,
4230 4, 11754 70, 4997 43, 8908 9,
12919 73, 13099 76, 8220 19, 12601 47,
17027 16.

300-ական ռուբլի

№ սէրիայի 12,361 № 42, տոմսի 9928 38,

18863 74, 13235 50, 640 57, 4597 37,
14543 59, 11362 40, 5116 69, 15266 19,
4317 23, 15681 49, 8868 37, 319 71,
8363 17, 15678 64, 10415 52, 11381 30,
10805 91, 14157 55, 9551 88, 603 63,
12921 38, 16073 34, 14054 56, 13907 11,
4632 19, 11778 80, 14382 15, 14497 100,
11755 5, 19576 46, 10976 50, 1523 11,
1821 6, 19979 57, 11269 20, 10930 8,
11938 61, 17988 12, 14845 18, 8789 77,
14988 100, 8962 15, 8672 59, 8742 99,
8325 6, 15754 17, 16108 73, 11080 28,
15845 70, 3523 69, 7351 54, 16769 64,
17864 45, 16635 53, 7489 12, 15228 42,
4287 15, 14990 44, 18160 53, 5800 11,
11220 10, 17434 52, 1855 88, 5071 61,
7705 83, 10230 74, 3801 74, 3485 86,
7279 60, 15400 78, 9055 15, 8365 27,
10691 94, 14032 66, 15879 65, 9581 7,
2371 45, 9181 68, 9260 72, 17523 37,
17449 21, 11947 37, 16457 88, 11646 99,
14750 87, 3804 38, 2583 3, 15328 20,
17635 49, 13386 62, 299 56, 1078 65,
13383 61, 16686 61, 4865 84, 3644 74,
18546 68, 5589 44, 4713 96, 9815 57,
16290 62, 4510 94, 19167 37, 10461 67,
7996 86, 5876 64, 7871 63, 7758 99,
166 65, 1936 87, 6881 63, 7951 3,
3245 83, 12992 31, 11849 64, 9243 14,
19928 83, 10049 72, 8399 93, 2177 51,
5609 50, 10293 27, 5399 70, 7521 2,
2637 60, 7253 99, 43 88, 8253 38,
2590 69, 17883 24, 6918 32, 15781 31,
6166 59, 16150 17, 19776 47, 11907 36,
16962 77, 19364 67, 9537 71, 9511 46,
13168 69, 17489 33, 1348 1, 11245 42,
3766 96, 14150 51, 12823 40, 7602 85,
3533 84, 2637 1, 469 20, 10793 48,
13934 21, 16293 89, 14622 5, 5283 81,
523 56, 16594 71, 13957 81, 12947 19,
9244 35, 6343 73, 2185 11, 9695 74,
9543 6, 3887 58, 13043 59, 9931 53,
16739 23, 2768 36, 7479 31, 11733 18,
19986 1, 19472 44, 9359 87, 17293 46,
8834 39, 7036 22, 16358 12, 3601 16,
18546 19, 11027 68, 11344 41.

200-ական ռուբլի

№ 8803, սէրիայի № տոմսի 3, 126682 73,
16588 35, 8848 99, 14206 21, 5366 21,
4023 20, 12163 25, 2572 12, 280 90,
10807 57, 728 18, 273 19, 16394 27,
4413 92, 15330 49, 13948 55, 19355 21,
8136 81, 13493 88, 3668 69, 8947 58,
15082 25, 19458 84, 17036 21, 2080 54,
7884 80, 2613 29, 15080 37, 18553 88,
6283 50, 12340 67, 13414 68, 5138 95,
16908 23, 3576 88, 12284 50, 96 84,
6631 60, 3395 94, 5117 63, 16270 33,
1468 34, 15189 3, 5104 31, 7044 8,
15216 98, 14117 63, 17144 56, 13840 10,
4695 3, 3826 32, 2047 78, 15229 88,
5207 89, 19000 38, 11692 20, 6840 17,
19540 95, 8036 59, 32 77, 6237 24,
11911 27, 13149 87, 8255 2, 3863 41,
18466 2, 3581 37, 11726 34, 14210 42,
19004 81, 1195 32, 18656 78, 10736 81,
14579 21, 1471 84, 428 8, 11720 90,
15685 46, 3567 85, 12763 88, 18419 16,
2705 29, 12553 48, 6750 70, 16974 17,
19228 44, 12089 75, 19170 36, 9353 100,
11563 53, 5810 37, 13255 89, 8317 89,
12870 3, 18717 17, 12525 28, 11621 3,
5170 94, 7806 73, 6486 28, 873 21,
14561 70, 12413 48, 1106 4, 2863 24,
18113 72, 12136 53, 12080 66, 15042 98,
3822 56, 15207 18, 2808 36, 5016 56,
14456 69, 5535 17, 8681 88, 14157 90,
10666 62, 7599 52, 3483 99, 11701 52,
19865 85, 13867 11, 858 8, 446 45,
15100 63, 13005 66, 11842 72, 9655 99,
11641 4, 12771 67, 3360 27, 19772 16,
6968 7, 8052 42, 16443 100, 19379 71,
16029 78, 2401 20, 2276 74, 5884 41,
6827 62, 16715 84, 7761 21, 13719 4,
18828 57, 4139 53, 10190 22, 16051 91,
17556 24, 14383 14, 12302 26, 13681 25,
19489 94, 5518 69, 10800 4, 18018 67
7219 22, 14391 26, 923 62, 16446 21,
18110 45, 15709 17, 19025 46, 18025 52,
5605 43, 16479 16, 6355 46, 1357 65,
1692 89, 8959 61, 12583 61, 11880 71,
7883 71, 7964 25, 12206 7, 8868 15,
18363 88, 17943 98, 12428 85, 11274 93,
11545 14, 17076 1, 16527 86, 17680 54,
15922 76, 3939 48, 16041 7, 8384 10,
16724 71, 3382 38, 13176 45, 12081 16,
8608 42, 2725 72, 1191 48, 8847 58,
18333 23, 9664 34, 3383 53, 1402 54,
15358 10, 4690 94, 994 23, 7826 55,
13512 87, 4193 10, 780 1, 17648 34,
16534 35, 5894 90, 8286 51, 9492 45,
11473 83, 12779 24, 6510 97, 15959 56,
3467 20, 10866 75, 11102 28, 3661 83,
6446 78, 13774 91, 18504 64, 6736 28,
16812 16, 12234 43, 1778 22, 924 82,
5768 66, 5395 43, 2665 87, 10756 47,
10865 83, 8827 21, 19285 53, 18124 58,
4432 37, 12610 60, 18445 39, 9912 86,
16695 87, 19596 86, 1771 51, 6538 84,
10970 39, 13353 86, 15639 24, 19176 62,
15769 81, 11758 45, 1026 1, 1158 8,
19329 29, 8258 67, 9426 81, 19435 46,
5439 89, 19522 89, 13019 30, 13445 46,
7730 63, 14860 45, 1421 3, 1942 52,
5303 99, 3348 79, 11272 100, 12210 21,
8019 26, 2688 77, 7974 54, 2878 63,
10405 69, 9543 10, 10266 36, 19072 63,
3369 83, 12378 90, 11976 40, 11631 42,
6971 5, 11935 9, 9854 26, 9964 40,
9720 33, 7047 69, 10735 26, 14002 32,
17620 40, 19483 87, 10897 52, 10252 49,
8618 11, 19414 33, 8541 44, 4027 61,
19464 72, 5376 7, 4749 85, 11102 70,
14507 77, 2973 85, 4054 97, 17984 27,
6469 12, 13254 55, 16006 66, 11818 64,
16003 82, 8038 9, 10347 84, 17289 49,
13655 10, 6287 13, 18133 34, 19665 31,
5757 53, 14311 88, 18627 90, 17861 36,
18345 63, 5971 55, 1637 97, 9514 19,
3600 52, 10965 4, 3417 36, 5434 55,
9070 72, 12064 72, 5071 10, 7087 53,
12034 75, 3918 23, 5494 63, 14927 60,
13630 9, 11408 15, 12121 40, 12234 32,
12945 62, 17928 57, 16339 2, 13364 8,
12214 92, 5186 98, 15736 90, 7681 73,
2903 22, 8014 18, 11160 73, 17547 44,
10709 52, 294 93, 16436 68, 9915 55,
8694 8, 10303 69, 3716 9, 10157 22,
14551 38, 3599 44, 10145 9, 422 49,
5285 77, 15406 2, 19162 88, 1248 44,
14363 30, 19511 6, 5383 72, 14787 71,
1298 70, 11631 86, 2638 43, 722 25,
13273 13, 18733 27, 3426 94, 7869 44,
15107 33, 8785 43, 16249 46, 4914 7,
18781 94, 12853 71, 8923 12, 4403 48,
2382 71, 11074 98, 1524 31, 19698 41,
18509 71, 13376 12, 4216 40, 15623 26,
7733 81, 5680 36, 8039 41, 15424 91,
18215 98, 18241 79, 3915 16, 17411 58,
4093 7, 6167 92, 7748 12, 2379 11,
18248 21, 2555 91, 3900 42, 6591 76,
3009 19, 19287 48, 12028 44, 18764 10,
9274 33, 966 38, 2811 39, 3356 85,
12384 3, 15144 69, 7383 97, 10482 94,
230 20, 7063 22, 14674 74, 9027 74,
6821 5, 18143 25, 11617 57, 5384 68,
7019 47, 11942 24, 18141 63, 1533 17,
1863 24, 12138 47, 9040 82, 5399 39,
8269 28, 16461 84, 5186 44, 19296 34,
6854 11, 5350 27, 10187 21 19164 86,
7893 58, 5285 39, 8384 44, 17882 65,
5756 2, 115 19, 8820 18, 6458 43, 6360 1,
13623 48, 5201 3, 5855 88, 10853 52,
5116 4, 85 85, 1561 91, 5378 32,
11253 80, 3091 43, 17725 43, 10765 6,
10769 40, 11379 75, 19491 6, 3956 70,
16783 69, 2199 40, 8538 16, 14411 99,
11090 25, 13271 68, 4867 58, 7513 52,
15747 19, 884 85, 879 69, 6938 80,
11270 1, 5838 80, 709 31, 7770 32,
16748 52, 19979 19, 1904 52, 15202 60,
5488 86, 5899 5, 10548 2, 1128 55,
2355 65, 15941 57, 11753 64, 11629 63,
5475 61, 7741 35, 4135 21, 2942 72,
9497 66, 12260 76, 11614 45, 9855 40,
7883 1, 11934 90, 11256 88, 30 45,
17429 25, 17210 70, 19262 44, 9049 62,
10798 80, 18341 89, 4155 37, 11607 46,
7899 97, 11492 27, 7534 73, 15352 85,
4269 21, 18367 58, 9314 98, 19202 71,
18567 58, 11723 49, 14202 71, 13015, 12,
9587 37, 16053 25, 13784 36, 14223 9,
13343 42, 16680 24, 14571 27, 230 76,
17143 19, 12839 8, 5809 46, 13728 30,
485 47, 9936 27, 6267 83, 10353 20,
15831 57, 15463 54, 17784 23,
15965 19, 14777 29, 3033 19, 12581 33,
11459 1, 1678 14, 15055 59, 2785 30,
1278 100, 13129 27, 17814 33, 13489 86,
5335 41, 17284 25, 14726 46, 13656 38,
3923 10, 15416 15, 18638 64, 14964 79,
3506 37, 19711 24, 4575 4, 4662 44,
13071 35, 587 20, 9291 68, 8870 19,
9996 61, 847 86, 343 10, 12716 83,
9333 48, 7033 67, 11247 8, 12318 37,
15535 19, 17587 72, 10373 33, 10188 26,
12543 61, 3883 73, 12742 84, 3012 39,
4052 85, 16450 80, 5731 94, 16481 45,
51 28, 11314 27, 218 68, 17869 18,
11440 77, 10694 77, 16687 89, 7754 31,
13328 37, 15514 63, 1249 87, 7916 71.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
» Բօրժօմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3 Բագուից — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից— 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից— 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բօրժօմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 Թ.

(Պուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$9\frac{1}{2}$—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հինգչ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—97

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

L. SOLUSOՅԻ հետևեալ երկերը.

1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 30 կ.
2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրութեամբ Լ. Ն. Տօլստոյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 7 կ.
3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՕՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյից, թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . . . 5 կ.
4) ՔՈՑՐԵՐԸ, թարգ. Դանիէլեանի . 5 կ.
5) ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . 10 կ.
6) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, I պրակ, թարգմ. Ա. Մ., 30 կ.
7) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, II պրակ, թարգմ. Ա. Մ., 20 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ չի լինի։

Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.

4. 0—9

Новое изданіе журнала „РАМПА и ЖИЗНЬ“

ШАЛЯПИНЪ

Роскошно-изданная и богато-иллюстрированная книга.

Содержаніе: СТАТИ, ХАРАКТЕРИСТИКИ, ВОСПОМИНАНІЯ Александра Амфитеатрова, Леонида Андреева, Юрія Бѣляева Е. Гунста, В. М. Дорошевича, Як. Львова, Lolo И. Пеняева, В. В. Стасова' и др. СНИМКИ ВЪ ЖИЗНИ И ВЪ РОЛЯХЪ. РИСУНКИ: К. А. Коровина, И. Е. Рѣпина. Зарисовки и шаржи Andre'а, Летагъ, Мака, Д. Мельникова, Челли и др. Репродукціи рѣдкихъ портретовъ и фотографій изъ музея А. А. БАХРУШИНА.

Цѣна—2 р. 50 к. въ переплетѣ—3 р.

Продается въ конторѣ журнала (Богословскій, 1) и вовсѣхъ крупныхъ книжныхъ магазинахъ.

387. 2—1

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный